

Водночас, деякі підприємства для вечірніх шкіл пристосовували до навчання виробничі приміщення. Всього до початку 1956–1957 навчального року 180 шкіл робочої молоді республіки вже мали свої власні приміщення [15, с. 110].

Зважаючи на це, ми можемо констатувати, що розгортання мережі вечірніх шкіл було досить стрімким, за період з 1951 по 1955 рік народногосподарський план по охопленню навчанням населення зайнятого на виробництві виконувався в повній мірі. І за цей період контингент учнів таких закладів зріс на 54,3 тис. учнів або на 18%.

Слід при цьому спеціально зазначити, що власні приміщення шкіл для дорослих між окремими областями розподілялись досить не рівномірно. Так, більшість власних шкільних приміщень (136) припадає на найбільш розвинуті в економічному відношенні області: Донецьку, Дніпропетровську, Харківську, Київську та Луганську.

Вельми показовими були цифри і факти, які характеризували ріст та розвиток шкільних навчальних кабінетів, майстерень, навчально-дослідних ділянок і т. ін. Якщо у 1950–1951 навчальному році в школах України було близько 9 тис. навчальних кабінетів (фізичних, біологічних, хімічних та ін.), то до 1956–1957 навчального року їх кількість збільшилась до майже 20 тисяч.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Науково-технічний прогрес і вдосконалення змісту середньої освіти в процесі здійснення реформи школи // Радянська школа. – 1985. – № 1. – С. 63–69.
2. Навчально-виховна робота в школах робітничої і сільської молоді. – К., 1962. – 260 с.
3. Грищенко М. С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1919–1965 р.). – К. : Радянська школа, 1966. – 260 с.
4. Культурне будівництво в УРСР. Найважливіші рішення компартії та радянського уряду. Збірник документів. – К., 1961. – Т. 2. (червень 1941–1960 рр.). – 663 с.
5. Мельниченко В. М. Культурно-освітня сфера українського повоєнного села (за матеріалами центральних областей України) / В. М. Мельниченко, О. Г. Шамрай. – Черкаси : Вертикаль, 2009.
6. Вечерняя школа. Справочник по вопросам очного и заочного обучения работающей молодежи и взрослых / под ред. Н. Н. Балова. – М. : Педагогика, 1973.
7. Коммановський Б. М. Навчальні комбінати – нова форма освіти дорослих // Рад. школа. – 1964. – № 2. – С. 97–99.
8. Коммановський Б. М. Навчальні комбінати – нова форма освіти дорослих // Радянська школа. – 1964. – № 1. – С. 11–14.
9. Помощь заводской молодежи получить образование // Комсомольская правда. – 1943. – № 210 (5612). – 5 сентября. – С. 3.
10. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні: Нариси. – К., 1994.
11. Сірополько С. Історія освіти в Україні. – К. : Наукова думка, 2001. – 912 с.
12. Орловский Ю. П. Совмещение труда с обучением. – Барнаул : Алт. КН. Изд-во, 1987. – 88 с.
13. Литвин В. М. Україна у другому повоєнному десятилітті (1956–1965). – К. : Видавничий дім “Лі-terra”, 2004. – 272 с.
14. Бичкова А. І. Культурне будівництво в УРСР (1941–1950 рр.) : зб. документів і матеріалів. – К., 1989. – 574 с.
15. Богданов Н. М. Грамотность и образование в дореволюционной России и в СССР. Историко-статистический очерк. – М., 1964. – 196 с.
16. Современная педагогика. – 1967. – № 7. – С. 3–7.
17. molodi. – K., 1962. – 260 s.
18. Gryshchenko M. S. Narisy z istorii' shkoly v Ukrai'ns'kij RSR (1919–1965 r.). – K. : Radjans'ka shkola, 1966. – 260 s.
19. Kul'turne budivnyctvo v URSR. Najvazhlyvishi rishennja kompartii' ta radjans'kogo urjadu. Zbirnyk dokumentiv. – K., 1961. – T. 2. (cherven' 1941–1960 rr.). – 663 s.
20. Mel'nychenko V. M. Kul'turno-osvitnja sfera ukrai'ns'kogo povojnennogo sela (za materialamy central'nyh oblastej Ukrai'ny) / V. M. Mel'nychenko, O. G. Shamraj. – Cherkasy : Vertykal', 2009.
21. Vechernjaja shkola. Spravochnik po voprosam ochnogo i zaocnogo obuchenija robotajushhej molodezhi i vzroslyh / Pod red. N. N. Balova. – M. : Pedagogika, 1973.
22. Kommanovs'kyj B. M. Navchal'ni kombinaty – nova forma osvity doroslyh // Rad. shkola. – 1964. – № 2. – S. 97–99.
23. Kommanovs'kyj B. M. Navchal'ni kombinaty – nova forma osvity doroslyh // Radjans'ka shkola. – 1964. – № 1. – S. 11–14.
24. Pomoch' zavodskoj molodjozhi poluchit' obrazovanie // Komsomol'skaja pravda. – 1943. – № 210 (5612). – 5 sentjabrja. – S. 3.
25. Vovk L. P. Istorija osvity doroslyh v Ukrai'ni: Narisy. – K., 1994.
26. Siropolko S. Istorija osvity v Ukrai'ni. – K. : Naukova dumka, 2001. – 912 s.
27. Orlovskij Ju. P. Sovmeshhenie truda s obucheniem. – Barnaul : Alt. KN. Izd-vo, 1987. – 88 s.
28. Lytvyn V.M. Ukrai'na u drugomu povojennomu desjatylytti (1956–1965). – K. : Vydavnychij dim “Li–terra”, 2004. – 272 s.
29. Bychkova A.I. Kul'turne budivnyctvo v URSR (1941–1950 rr.) : Zb. Dokumentiv i materialiv. – K., 1989. – 574 s.
30. Bogdanov N. M. Gramotnost' i obrazovanie v dorevoljucionnoj Rossii i v SSSR. Istoriko–statisticheskij ocherk. – M., 1964. – 196 s.
31. Sovremennaja pedagogika. – 1967. – № 7. – S. 3–7.

Компанієнко О. В., graduate student, a teacher of history, East European University (Ukraine, Zvenigorodka), oleg-kompanienk@yandex.ru

The position of school workers and peasant youth schools in the early postwar decades

In the article the author shows the process of functioning of working and peasant youth school system and its peculiarities in the first postwar period in details. Special attention is paid to the problem of increasing number of evening schools students and shortcomings in the activity of the schools of working youth just in the period of the first postwar decades.

Keywords: adult education, evening schools, young workers, part-time school.

Компанієнко О. В., аспирант, преподаватель истории, Восточноевропейский университет (Украина, Звенигородка), oleg-kompanienk@yandex.ru

Положение системы школ рабочей и крестьянской молодежи в первое послевоенное десятилетие

Анализируется работа образовательных учреждений для взрослых и работающей молодежи, начиная с 1946 до 1956 лет. Особое внимание уделено формированию контингента учащихся. Специально выделено и состояние учебно-материальной базы школ.

Ключевые слова: образование для взрослых, вечерние школы, школы рабочей молодежи, заочные школы.

* * *

УДК 94(477:438)“1956–1970”

Парначова Н. В.
аспірантка, Черкаський державний
технологічний університет
(Україна, Черкаси), parnachova.n@ukr.net

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКИХ СЕЛЯН В 50–х РР. ХХ СТ. НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ (НА МАТЕРІАЛАХ ТИЖНЕВИКА “НАШЕ СЛОВО”)

Досліджено особливості життя та господарювання українських селян, після початку лібералізації в Польщі. Проаналізовано становище, проблеми, наслідки операції “Вісла” для селян, визначені зміни в житті селян з початком лібералізації в 50–х рр. на матеріалах тижневика “Наше слово”. Визначено, що наслідки операції “Вісла” були для українців тяжкими, вони важко приживались на нових місцях, та терпіли утиски з польської сторони, лібералізація не

References

1. Goncharenko S. U. Naukovo-tehnichnyj progres i vdoskonalennja zmistu seredn'oi' osvity v procesi zdijnsennja reformy shkoly // Radjans'ka shkola. – 1985. – № 1. – S. 63–69.
2. Navchal'no-vyhovna robota v shkolah robotnychoi' i sil's'koi'

створила бажані умови для повернення на рідні місця, лише Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) відстоювало інтереси селянства.

Ключові слова: селяни, Польща, операція “Вісла”, лібералізація, “Наше слово”, УСКТ.

Неможливо розглядати історію України без її діаспори. Історично склалося, що частина українців проживає за кордоном. Частина з них асимілювалися, але інша розвиває і примножує здобутки українців, зберігає основу духовних скарбів нашого народу, силою обставин опинившись за межами своєї батьківщини. Одна з великих та активно працюючих діаспор проживає на теренах Польщі. Після Другої світової війни частина українського населення опинилася в складі Польщі. Більшість населення проживало в селах та займалося сільським господарством. За визначення М. Грушевського: “Головною підставою сеї Великої України ще довго, коли не завсіди буде селянство, і на тім прийдеться її будувати” [1, с. LXVII–LXVIII]. Тяжко складалася доля діаспорян. В 1947 р. відбулася сумнозвісна операція “Вісла”, коли з насиджених місць українців переселили на північні та західні території Польщі.

Незважаючи на те, що сьогодні існує багато наукових робіт, в яких досліджується становлення, розвиток і внесок української діаспори, але не існує праць, які б вивчали українське селянство на теренах Польщі. В Україні створено Товариство істориків–аграрників, які ґрунтовно вивчають історію українського селянства: А. Г. Морозов, В. М. Лазуренко, С. В. Корновенко, С. С. Падалка, О. В. Михайлюк та ін. Натомість в Польщі немає робіт, які б повною мірою позначили роль селянства, його долю та особливості, для збереження ідентичності української діаспори. Більшість наукових робіт стосується лише окремих аспектів діяльності української громади. В основному вивчаються операцію “Вісла”, Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ), розвиток шкільництва, лише дотично до цієї тематики згадують про селянство. Серед українських науковців це Н. М. Стецюк, Т. М. Пронь, серед польських істориків – це: Р. Дрозд, М. Сирник, Я. Сирник та ін.

Метою статті є з’ясувати становище селян, його проблеми, ставлення влади до питань, які турбували українців.

Неможливо зрозуміти проблеми селян без визначення ситуації, в якій воно опинилось. Операція “Вісла” проводилась кілька місяців, в більшості випадків зі знущанням, населення переселили, вони опинилися без майна, в іншій частині країни, де до них частіш за все вороже ставилось місцеве польське населення. Серед переселенців 95% було селян. Українців виселяли з Ряшівського, Люблінського, Краківського воєводств і розселяли в Ольштинському, Кошалінському, Щецінському, Вроцлавському, Зельногурському, і Гданських воєводствах. Всі переселенці по закону мали право на відшкодування за свої залишені господарства, або отримати рівнозначні на новому місці, але насправді цього не відбулось. Селяни опинилися в дуже тяжкому становищі: їм надавали самі зруйновані господарства, не вистачали тяглової сили, не було заготовлено кормів для худоби, бракувало реманенту та насіння для посіву та ін. Частина людей наймалася працювати до польських селян, або в колективні господарства.

Самі селяни не хотіли обживатися на нових місцях, приймати акти власності на чужі господарства, а вірили в те, що скоро повернуться в рідні домівки. Людей, які повертались в рідні місця – заарештовували.

Довгі 9 років українців утісняли, не дозволяли культивувати народні традиції, вивчати мову, заборонили греко-католицьку церкву. Частина українців асимілювалася, натомість як інша понад усе хотіла повернутися на рідні території: “...рік після виселення ніколи не забути. Покинуті, зруйновані хати, сумне видовище голодних собак, залишених господарями, справляли жахливе враження, викликали безмежний жаль. Їздив у минулому році. Краєвид уже зовсім змінився, де колись розташовані важким трудом завойовані слаліся поля, тепер росте молодий десятирічний гай... В минулому в повіті було кільканадцять копалень нафти. Тепер все завмерло. Не видно господарської руки і в лісовому господарстві. Ліс занедбаний. Старі дерева валяться і гниють. На їх місці виростає новий ліс, але нема його йому рубати, возити до залізниці, бо немає людей. Колись розвинута тваринницька годівля давала тут ринкові тисячі штук худоби. Тепер в ярмаркові дні сумно і тихо. Побували тут нові оселенці – гурале. Деякі з них кочують з села в село, нищать і спалюють (в печах) хати, а дорожчі матеріали вивозять і продають. Накінець виїжджають збагачені та вдоволені” [2, с. 6].

В жовтні 1956 р. В Польщі відбувся VIII з’їзд Центрального Комітету ПОРП (Польської об’єднаної робітничої партії), на якому новообраний В. Гомулка оголосив про новий курс – “польський шлях до соціалізму”. Таким чином розпочалася лібералізація в Польщі. Певною мірою пом’якшувалася політика в національному питанні: власті дали дозвіл на створення Українського суспільно-культурного товариства. 9 квітня 1956 р. в Варшаві скликано Організаційний комітет, який повинен був організувати з’їзд представників українського населення, щоб заснувати УСКТ та його газету – “Наше слово”. 16–18 червня 1956 р. у Варшаві відбувся I з’їзд УСКТ. “Делегати з’їзду вимагали від влади вирішення болочих для української громади проблем. Найповніші постулати на адресу уряду і комуністичної партії представили делегати з Вроцлавського і Зельногурського воєводств. Вони домагалися: 1) дозволу на добровільне повернення; 2) запевнення матеріальної допомоги у відбудові господарств тим, що повернуться; 3) введення обов’язкового навчання української мови в школах, у яких вчать українські діти; 4) відкриття середніх шкіл з українською мовою навчання; 5) повернення прав і свобод у виконванні релігійної практики в греко-католицькому обряді згідно з діючою конституцією; 6) видання щоденної української газети; 7) надання можливості направляти українців на навчання та на літні табори в УРСР; 8) транслявання раз на тиждень по першій програмі Польського радіо передач українською мовою; 9) сприяння студентам українистики Варшавського університету; 10) забезпечення українців у Польщі відповідною до їхньої чисельності кількістю посольських мандатів до сейму; 11) розгортання в ЗМІ систематичної роботи щодо формування в польському середовищі позитивного образу УСКТ і його діяльності; 12) доручити ГП

УСКТ представляти і захищати інтереси українців Польщі” [3, с. 802]. На з’їзді представник польської влади, міністр освіти – Вітольд Ярославський засудив методи, якими проводилась операція “Вісла”. Для української громади питання повернення на рідні землі стало пріоритетним. Натомість польська влада всіляко намагалась не допустити масових переселень.

2 червня 1956 р. урядом була видана постанова ч. 260/56 щодо кредитів для забезпечення деяких потреб автохтонного і непольського населення на західних землях. Всього було виділено 55 млн. злотих. Ці кредити були беззворотніми.

2 серпня 1956 р. була видана міністром рільництва інструкція, що передбачала можливість повернення українським селянам їхніх господарств. “Згідно з інструкцією, не можна було звертати господарств тільки тоді, “коли ними користуються осадники, виробничі кооперативи, пегеери чи інші установи”. Теоретично беручи, ніщо не стояло на перешкоді, щоб усі вільні господарства повернути назад їх законним власникам, за умови, що вони віддадуть державі свої господарства на західних землях. На жаль, невдовзі виявилось, що в дійсності ця проблема набагато складніша, а поведінка повітової адміністрації, до компетенції якої належало рішення, чи господарство може бути звернене його колишньому власникові, в багато дечому залишала бажати кращого” [4, с. 91].

16 серпня 1956 року уряд видав постанову ч. 504/56 відносно кредитів і будівельних матеріалів, призначених для задоволення потреб переселенців, що постраждали внаслідок операції “Вісла”. Всього було виділено 15 млн. злотих.

У квітні 1957 р. Секретаріат ЦК ПОРП прийняв ухвалу щодо зміцнення господарської діяльності українців на західних і північних землях та врегулювання індивідуальних і групових повернень. У ній передбачалося надання українцям всебічної допомоги у вигляді кредитів для розвитку господарств, а також сприяння в розгортанні культурної і освітньої діяльності.

Кредити надавалися селянам, що залишалися на західних територіях: “Згідно з постановами VIII Пленуму ЦК ПОРП відносно розвитку рільництва в 1957 р. будуть призначені збільшені кредити на позики. З позик зможуть скористатись як селяни, без огляду на розміри їхнього господарства, так і сільські ремісники та виробничі кооперативи. Індивідуальні господарі можуть отримати позики короткострокові (до 18 місяців) і довгострокові (до 15 років). Позики для виробничих кооперативів будуть коротко – (до 18 місяців), середньо – (до 4–х років) і довго – (до 15 років) – строкові. Короткострокові позики будуть призначені на купівлю сільськогосподарських машин, мінеральних добрив, насіння, засобів для охорони рослин і дрібні ремонти. Передбачається, що горішня границя висоти позики буде підвищена з 6–ти тисяч на 10 тисяч зл. Довгострокові кредити будуть призначуватись на загосподарювання перелогів, лугів і пасовищ, і заложення плантацій хмелю та морви, садів, інспектів, купівлю худоби і сільськогосподарських машин та знаряддя, на розвиток бджільництва тощо. Довгострокову позику буде можна одержати в висоті до 25 тисяч злотих. Короткострокову позику дає гмінна кооперативна каса, а довгострокову і середньострокову – земельний (рольни)

банк, куди і слід писати заяви про відповідну позику... Кредити будуть опроцентовані довгострокові до 1% річно, середньострокові – 2% і короткострокові – 3%... допомоги на ремонт будинків призначені тільки для західних земель і лише для автохтонів і не поляків... Натомість позики на розвиток сільських господарств, ремонт і будівництво можуть одержати всі громадяни на території цілої Польщі” [5, с. 6]. У 1956–1957 рр. вони були беззворотніми, їх не потрібно було повертати, натомість у 1958–1960 рр. кредити надавалися лише зворотні. На зворотність кредитів вплинув закон про продаж землі від 12 березня 1958 р., за яким селяни землю купували у держави. На практиці це означало обмеження повернення українців до одиничних випадків. Щоб повернутися на східні території, селяни мали купити землю у держави, в свою чергу земля на західних територіях їм також не належала, тобто вони не могли її продати, щоб отримати кошти. Селяни стали заручниками ситуації.

До закону про продаж землі, питаннями повернень мала займатися комісія, створена 30 квітня 1957 р. Робота комісії Ткачова, як її назвали від прізвища уповноваженого уряду, мала на меті визначити кількість вільної землі, де раніше проживали українці; розглянути можливість та механізм повернення, не порушуючи прав поляків; обмежити самостійне повернення українців до своїх колишніх господарств; та запобігти знищенню українських господ, що не були заселені. В інтерв’ю міністра на запитання, що обмежує повернення українців на рідні території він відповів: “На можливості повернення впливає кілька факторів: – ті що повернуться, мусять мати нормальне господарство – 8–10 га. Щоб переселити з Заходу 40–60 тисяч українських родин, треба мати півмільйона вільних ґрунтів, а назбирається їх значно менше; – не треба забувати, що на українських ґрунтах господарюють польські осадники, права котрих не будуть порушуватись; – багато українських селян мали колись орне поле навіть 700 і більше метрів над рівнем моря, тепер берем курс на те, щоб поля вище 500–550 метрів не було, а тільки пасовиська” [6, с. 3]. Справжнім завданням комісії Ткачова було не допустити масових повернень українців, тому результати роботи не відтворювали справжньої картини. “За даними комісії Ткачова, від квітня 1957 р. до липня 1958 р. мало повернутися лише 20 тис. українців” [3, с. 803–804]. Подавалися неправдиві цифри, які унеможлилювали повернення селян, тобто про відсутність землі, господарств, заселеність та ін. Хоча насправді багато територій не були заселені.

Навіть з послабленням у національній політиці, та реформами селяни часто залишалися безправними, та не могли відстоювати свої інтереси. Частина українців не розуміли механізм переселення, частина стикалась із перешкодою влади, ще частина асимілювалась, і боялась визнавати себе українцями, а повернення передбачало визнати себе українцем. Досліджуючи тижневик лише за назвами рубрик та статей розуміємо проблеми української громади: “Слідами кривди”, “Газета допомогла”, “Зворотні позики”, “Чим журяться люди”, “Умови для стабілізації треба створити”, “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”, “Ще про кредити на ремонти”, “Повністю використати кредити”, “Як одержати зво-

ротну позику на будівництво”, “Політика ПОРП на селі”, “Як іде продаж землі” та ін. Тижневик виступав як інформаційне джерело для населення так і захисник інтересів. З появою тижневика селяни отримали можливість виносити на широкий загал свої проблеми: “З Сяноцького повіту виселили мене в 1947 році. Привезли на Ольштинщину і оселили в Кентшинському повіті в с. Круліково разом ще з двома родинами. За деякий час прибув землемір та наділив землі. Все було б добре. Дах над головою є та й господарювати є на чому. Тільки двір, як гусячий слід, не відповідає моїм потребам. А без нього, займаючись господарством, не обійтися. Веза не завернеш на ньому. Сміття та нечисту воду жінка носить 100 метрів від хати. Нема де повісити і протипожежного інвентаря. Більш того. Не маю і відповідного доступу до двору. Іншим землемір нарізав по 6–8 метрів – мені ледве три. Коли позичаю жатку, мушу залишати її або у сусіда, або на полі, бо на свій двір не втягну. Нема ані проходу, ані місця для неї. Худоби не маю де напоїти. Власної криниці не маю, сусід до своєї не дуже радо пускає. Міг би поїти в річці, що протікає поблизу хати, але туди знов таки не маю доступу. Ціле горе. І все це через кілька арів землі, якої тут хоч відбавляй. Люди добрі, допоможіть мені це на залагодити. Дайте змогу краще жити” [7, с. 3]. Такі листи зі скаргами редакція отримувала постійно.

З початком лібералізації селяни масово розпочали повертатися на виселені території, не чекаючи на створення комісії, яка б регулювала процеси повернення. На сторінках тижневика друкувалися заклики проти неузгоджених дій, роз’яснювалася інструкція МВС, щоб люди за дозволом зверталися до президії повітової ради, з якої вони були виселені. Все це призвело до сутичок між українським і польським населенням. Ситуація також ускладнювалась тим, що більшість українців хотіли повертатися лише на свої господарства, не приймаючи інших пропозицій, тоді як їх господарства були зайняті. Польська влада на місцях розробила свої методи протидії переселенцям: подавалися неправдиві статистичні дані, про відсутність господарств, натомість як господарств було багато; продавала селянські хати полякам на будівельні матеріали чи дрова; коли з’являвся український власник, відразу в його господу заселявся поляк; нелегальних переселенців певний час тримали під арештом, для остраху інших; провокували українців та ін. Польське населення використовуючи бездіяльність влади, зустрічало переселенців з бійками, не впускали їх до хат, залякували, часто підпалювали їхні хати: “Життя заворушилося тут трохи щойно і останні місяці минулого року, коли почали вертатися переселенці з Заходу. Місцева влада зустрічає їх не завжди ласкаво. Особливо ті, що вбачають в повороті якусь перешкоду для своєї кар’єри. Однак, багато людей ще намовляє і говорить – приїжджайте! Будемо разом працювати на ріллі, в лісі, на будівництві! І землі тут багато! А хату, допоможе побудувати держава. Видно, і їм сумно, і їм хочеться, щоб опустіла земля знов оживла” [2, с. 6].

Можливістю до примирення та економічного зростання могли б бути кредити, що польська влада видавала селянам, але знову ж таки порозуміння між місцевою владою та селянами не було досягнуто. Кошти які виділялися, видавалися полякам, або не викори-

стовувалися до кінця, селяни не знали, де і як отримувати кредити, жалілися на важкодоступність їх отримання. Частина селян не брала беззворотні кредити, маючи надію повернутися на рідні землі. Натомість з часом, зрозумівши, що повернутися не вдасться, змушені були брати зворотні. На сторінках тижневика УСКТ роз’яснювало селянам постанови уряду, можливості отримання кредитів. Крім цього відстоювали інтереси селян, які не отримали компенсацію за господарства, примусово залишені під час переселення та виступало за добросусідські відносини: “Не треба більш інструкцій та декларацій, треба натомість на Сході і Заході створити клімат довір’я, та людяного стосунку до частини великого українського народу – сусіда Польщі. Коли від слів перейдеться до діла, коли українці на західних землях не почуватимуть себе пасинками, тоді справа стабілізації на Заході перестане бути гострою проблемою. Чи швидше ця думка проб’є собі дорогу серед польського громадянства і державного апарату, тим швидше будуть створені умови для стабілізації на Заході українцям, які з відомих причин не можуть повернутися на батьківське” [8, с. 1].

Лібералізація в Польщі не призвела до покращення життя селян. З одного боку селянам створили кращі умови проживання, надавали кредити для господарювання, дозволили переселитися на території до операції “Вісла”, з іншого влада не була зацікавлена у поверненні українців і створювала різноманітні перешкоди. Комісія Ткачова повинна була створити умови для переселення, натомість подавала спотворені дані, щоб селяни не мали куди повертатися. Кредити не використовувались в повному обсязі, надавались не всім бажаним, часто надавались не українцям. З прийняттям закону про продаж землі селяни взагалі не мали можливості повернутися. Лише представники УСКТ на сторінках тижневика всіляко намагались допомагати селянам в нагальних проблемах та питаннях на сторінках тижневика.

Проаналізований історіографічний і джерельний матеріал та зроблені на його основі узагальнення можуть бути використані при дослідженні історії селянства. Вивчення історії українського селянства в добу цивілізаційних перетворень є актуальним.

Список використаних джерел

1. Грушевський М.С. Історія України – Руси: В 11 т., 12 кн. / М. Грушевський. – К. : Наукова думка, 1994. – Т. 1. До початку XI віка. – 736 с.
2. Повіт Лісько – поволі оживає / Антін М. // Наше слово. – 1957. – № 7. – С. 6.
3. Українське суспільно-культурне товариство у Польщі в 1956–1990 рр. / Р.Дрозд // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2006–2007. – № 15. – С. 802–805.
4. Трухин М. Боротьба за повернення на рідні землі [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.apokryfuski.org/wp-content/uploads/2011/02/M.-Truchan.pdf
5. Зворотні позики / М.К. // Наше слово. – 1957. – № 7. – С. 6.
6. Про квітневу постанову ЦК ПОРП в українських справах // Наше слово. – 1957. – № 22. – С. 3.
7. Дайте можливість краще жити! / Михайло Сорока // Наше слово. – 1957. – № 6.
8. Умови для стабілізації треба створити // Наше слово. – 1957. – № 25. – С. 1.

References

1. Grycshevskij M. S. Istorija Ukrainu – Rysu: V 11 t., 12 kn. / M. Grycshevskij. – K. : Naykova dymka, 1994. – T. 1. Do po4atku

XI vika. – 736 s.

2. Povit Lisko – povoli ojuvae / Antin M. // Nasche slovo. – 1957. – № 7. – S. 6.

3. Ykrainske syspilno–kyltyrne tovarustvo y Polcshi v 1956–1990 rr. / R.Drozd // Ykraina: kyltyrna spadchshuna, nazionalna svi-domist, derjavnist. – 2006–2007. – № 15. – S. 802–805.

4. Tryxun M. Borotba za povnennyya na ridni zemli [Elektron. resyrs]. – Rejum dostypa : www.apokryfruski.org/wp-content/uploads/2011/02/M.–Truchan.pdf

5. Zvorotni pozuku / M.K. // Nasche slovo. – 1957. – № 7. – S. 6.

6. Pro kvitnevy postanovy CK PORP v ykrainskux spravax // Nasche slovo. – 1957. – № 22. – S. 3.

7. Daite mojluvist kracshe jut! / Muxailo Soroka // Nasche slovo. – 1957. – № 6.

8. Ymovu dlya stabilizacii treba stvorutu // Nasche slovo. – 1957. – № 25. – S. 1.

Parnachova N. V., postgraduate of Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), parnachova.n@ukr.net

Plight of the Ukrainian countrymen in the 50th of XX century at the territory of Poland (based on weekly “Our Word”)

It was investigated the peculiarities of Ukrainian countrymen life and household after the beginning of Poland liberalization. It was analyzed the status, problems, consequences of the operation of “Visla” for the Ukrainian countrymen, changes in their life after the beginning of liberalization in 50th years, after the materials of weekly “Our Word”. It was stated that consequences of “Visla” operation were hard for Ukrainians. It was difficult for them to start their living at new places. They also suffered under oppressions from Poland side. Only Ukrainian society defended countrymen’s interests.

Keywords: countrymen, Poland, operation “Visla”, liberalization, weekly “Our Word”, Ukrainian society–cultural institution.

Парначева Н. В., аспирантка, Черкаський державний технологічний університет (Україна, Черкаси), parnachova.n@ukr.net

Положение украинских крестьян в 50–е гг. XX в. на территории Польши (на материалах еженедельника “Наше слово”)

Исследованы особенности жизни и хозяйствования украинских крестьян, после начала либерализации в Польше. Проанализированы положение, проблемы, последствия операции “Висла” для крестьян, определенные изменения в жизни крестьян с началом либерализации в 50–е гг., на материалах еженедельника “Наше слово”. Определено, что последствия операции “Висла” были для украинцев тяжелыми, они трудно приживались на новых местах, и терпели притеснения с польской стороны, либерализация не создала желаемые условия для возвращения на родные места, только Украинское общественно–культурное общество отстаивало интересы крестьянства.

Ключевые слова: крестьяне, Польша, операция “Висла”, либерализация, “Наше слово”, УСКТ.

* * *

УДК 636.082:001:924

Дем’яновський О. Ю.
голова Української асоціації
по конярству “Укрїнпро”
(Україна, Київ), demau@ukr.net

МЕТОДИ РОЗВЕДЕННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Проведено науково–історичний аналіз становлення методології розведення сільськогосподарських тварин, що розглядалося як передумова організації системи вітчизняної племінної справи. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно–функціональних та історичних методів, а також широкої джерельної бази, основу якої складають архівні документи. Охарактеризовано основні методи селекційно–племінної роботи та їх роль у вдосконаленні породних і продуктивних ознак сільськогосподарських тварин та піднесенні галузі тваринництва. Обґрунтовано пріоритет українських учених у розробленні методів лінійного розведення та методики породотворення на основі відтворного схрещування. Вказано на необхідність подальшого вивчення еволюції принципів вітчизняної племінної справи.

Ключові слова: тваринництво, племінна справа, сільськогосподарські тварини, чистопородне розведення, схрещування.

Подальший розвиток племінної справи, основне завдання якої полягає у розробленні теорії і практичних прийомів зростання продуктивності сільськогосподарських тварин, є основним важелем

продовольчої безпеки України. Зважаючи на необхідність суттєвого збільшення виробництва продукції тваринництва, зростання її якості відповідно до вимог міжнародних і європейських стандартів, племінна справа забезпечує зростання продуктивності тварин на основі безперервного пошуку і синтезу нового знання, більш ефективних методів досліджень, постановки поточних адекватних завдань. Водночас пошук подальших шляхів розвитку селекційно–племінної роботи неможливий без ґрунтовної інвентаризації глибинних пластів наукового спадку, накопиченого кількома поколіннями вчених, врахування специфіки еволюції вітчизняної галузевої наукової думки.

Попередніми дослідниками відтворено окремі аспекти становлення та розвитку теорії та методології племінної справи в Україні [1; 2; 3; 4; 8]. Однак, до цього часу не представлено цілісного науково–історичного аналізу еволюції методів розведення сільськогосподарських тварин та ефективності їх використання у селекційно–племінній роботі і поставлено за мету даного дослідження. Автором використано історичні (порівняльно–історичний, предметно–хронологічний), загальнонаукові (аналіз, синтез, типологізація) та джерелознавчий методи дослідження. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні системно–історичного підходу.

Слід відмітити, що під методами розведення у тваринництві розуміють систему підбору тварин з урахуванням їх групової, породної, видової та лінійної належності, споріднених зв’язків, ступеня схожості для вирішення певних завдань. Згідно із класифікаціями методів розведення, запропонованими зарубіжними і вітчизняними вченими, виділяють два основні: чистопородне розведення та схрещування.

Як засвідчив аналіз, поняття “чистопородне розведення” сформувався ще в кінці середніх віків, коли виникла потреба в ізоляції тварин окремих порід і їх внутрішньопородному розведенні. Його основне завдання полягає у збереженні цінних властивостей породи та її подальшому вдосконаленні в бажаному напрямі. До найважливіших умов, які забезпечують вирішення цього завдання відносять: 1) спрямоване вирощування молодяку й створення для них максимально сприятливих умов годівлі й утримання; 2) оцінку племінної цінності тварин; 3) достатні чисельність породи та ареал поширення; 4) розгалужену генеалогічну структуру; 5) цілеспрямований добір і підбір, що ґрунтуються на знанні індивідуальних особливостей окремих тварин, їх походження і споріднених зв’язків всередині стада та породи в цілому [2].

Використання переваг чистопородного розведення дає змогу створювати окремих видатних тварин, цілі стада й породи високої племінної цінності. Так, на основі методу чистопородного розведення було виведено такі поширені в світі породи великої рогатої худоби, як голштинська, джерсейська та ін. Вітчизняні вчені, а саме П. О. Пахомов, М. Д. Потьомкін, А. Б. Ружевський та інші, приділяли значну увагу використанню внутрішньопородної селекції у селекційно–племінній роботі. Зокрема, М. Д. Потьомкін, вважав чистопородну худобу золотим скарбом країни, розробив низку заходів з удосконалення симентальської породи, що ґрунтуються на врахування конституціонально–